

Una mirada a la història: Preus alimentaris i desordre social

Dins dels manuals de ciència econòmica, la inflació –malgrat la seva incomprensió en molts àmbits–, figura en un lloc destacat entre les patologies més perjudicials que pot patir una economia. Si aquesta inflació es dirigeix cap als productes alimentaris i de primera necessitat, la problemàtica pot ser encara més preocupant com ho demostra el gruix de l'evidència empírica.

D'ençà l'adveniment de la Gran Crisi Financera que la gran mesura de resposta a la crisi ha estat l'activació per part dels bancs centrals de polítiques monetàries expansives, és a dir, un increment de la quantitat de diners en circulació, el que, entre d'altres afectes, implica un augment considerable dels riscos d'una pujada en el nivell general de preus. Amb les seves polítiques de tipus d'interès artificialment baixos, els bancs centrals són una peça clau en la gestació i posterior col·lapse de les bombolles econòmiques. Després de la bombolla tecnològica, de l'habitatge, i actualment de bons, la següent podria centrar-se en les matèries primeres agroalimentàries, com assenyalen els gestors de Salmon Mundi, **Guillermo Nieto** i **Marta Escribano**. Hi ha diversos factors que argumenten aquesta postura, el

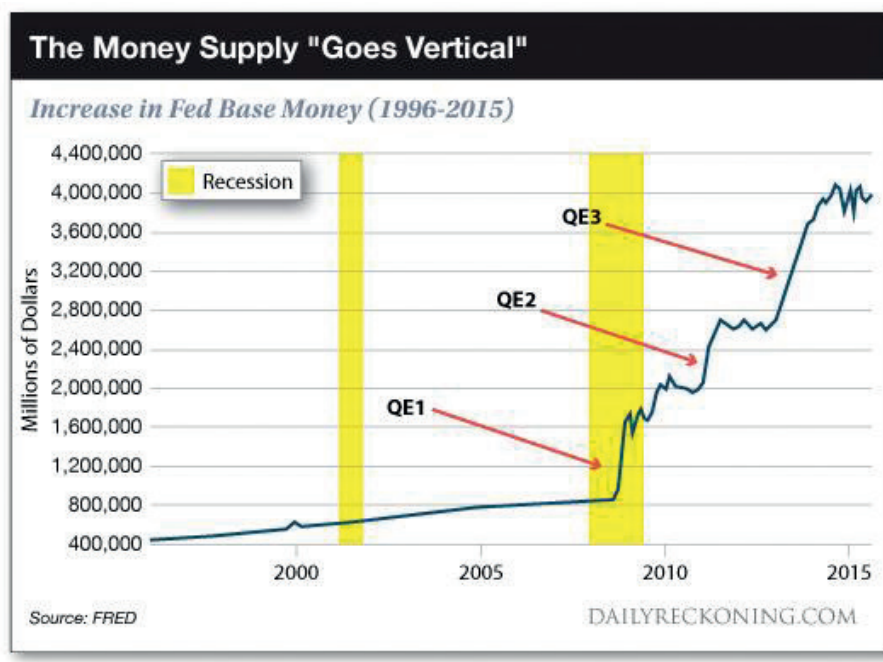
principal la tendència i els patrons en el passat. Històricament, els actuals nivells de dèficit comercial d'aliments en alguns països desenvolupats –també algun d'emergent– ha estat una circumstància comuna a tots els episodis de pujada forta dels preus agroalimentaris. Aquesta situació de dèficit comercial generalitzat en diverses economies genera un ambient fràgil per què qualsevol mala collita, un baix nivell d'inventaris, o una política monetària expansiva, pugui actuar com a disparador (trigger) d'una pujada de preus massiva i de forma sobtada.

Com dèiem, la inflació és ja en sí una patologia que qualsevol ministre d'economia ha d'esforçar-se en evitar. Les seves conseqüències van més enllà ja que els increments de preu sobtats i forts, especialment, en les matèries primeres alimentàries, solen donar peu a revoltes socials i canvis polítics. Només cal pensar en la història: Roma va caure per diverses raons, però la seva fallida no s'explica sense un procés inflacionari i de devaluació de la moneda que comença amb l'emperador Neró i que després es farà imparabile; o moltes de les dinasties de la Xina Imperial que solien caure després de processos inflacionaris de diversa intensitat.

Incrementos en l'agregat monetari de la Reserva Federal

L'increment de l'agregat monetari (baixada de tipus o via compra de valors) té un impacte sobre els preus i és un factor present a totes les bombolles.

Font: Reserva Federal (en milions de dòlars).

En temps més recents, no cal oblidar que va ser precisament la pujada de preus en el menjar el que és considerat el principal catalitzador, en una revolta social mai hi ha només un factor, de les revoltes de la Primavera Àrab. El col·lapse del règim tunisià de **Ben Alí**, de **Gadafi** a Líbia o de **Mubarak** a Egipte, no es poden entendre sense tenir en compte els forts conflictes que van haver-hi durant els dos anys previs en tot el Nord d'Àfrica i la sempre conflictiva regió de l'Orient Mitjà. En la base d'aquestes revoltes: la inflació. En part, i com han assenyalat experts com **James Rickards**, aquesta inflació va estar alimentada per la Reserva Federal dels EUA que va iniciar una massiva injecció de diners al sistema des de finals de 2009 amb l'inici dels programes del "*quantitative easing*". Des de finals de 2010, el conjunt de la regió de Nord Àfrica i Orient Mitjà va patir una conflictivitat generalitzada i quasi constants: 16 dels 22 països àrabs van patir algun tipus de revolta. Aquests processos de conflictivitat social i política es van accelerar irremediament quan el preu dels aliments va arribar a un nivell superior a 210 (veure gràfic). El gruix dels països de la regió, són economies molt precàries amb un entramat institucional força fràgil. En molts casos, àmplies capes de la població d'aquests països destinaven més del 35% de la seva renda disponible en el menjar. Això fa que les economies siguin molt vulnerables a una pujada en el preu dels aliments i fa que una pujada en aquest capítol faci inevitable l'existència de greus tensions polítiques i socials com així ha estat.

Així doncs, la primavera àrab no deixa de ser un capítol més en la freqüent història de episodis de crisi política com a conseqüència de la inflació en el menjar. Una cosa tant antiga, podríem dir, com el món mateix. La inflació alimentària està present com un factor determinant de les grans revoltes i canvis polítics com la Revolució Francesa, la caiguda dels Estats Confederats a Amèrica, a la Revolució Russa, la caiguda de la

Índia imperial britànica, o l'onada de revoltes polítiques a Europa al 1848. Aquesta última, per exemple, va estar marcada, bàsicament, per la forta pujada en el preu dels aliments durant els anys previs (1845-48) on les matèries primeres es van incrementar significativament més que la seva mitjana històrica.

Per explicar la dinàmica històrica entre els preus alimentaris i les revoltes socials, l'economista i gestor **Guillermo Nieto** posa l'exemple de la Revolució Francesa. Des de 1787, França va registrar anys de collites especialment dolentes marcades per una climatologia extrema, el que va fer aixecar els ànims al camp i va inflar notablement el preu dels aliments.

A més, des dels temps de la fallida del Banque Royale de **John Law**, les finances del Rei estaven molt malmeses: el dèficit públic estava descontrolat i pujava als 160 milions de lliures (amb uns ingressos de 140 milions i unes despeses de 300). Gran part del pressupost era per mantenir l'exèrcit i donar servei al deute. En aquest entorn insostenible, des del punt de vista econòmic i social, es va assaltar La Bastilla el 14 de juliol de 1789, curiosament el mateix dia que, segons **Lafebvre**, el preu del blat va assolir el seu màxim a la llotja de París.

Resulta pedagògic l'anàlisi de les causes que van donar lloc a una situació d'extrema fragilitat on només una espurna va ser suficient per encendre el bosc. El deute i el dèficit, així com una política monetària expansiva (impressió de diners) van fer que França fos extremadament vulnerable i fràgil a qualsevol mala collita, que qualsevol problema esdevingués en una pujada elevada de preus i desordre social. Com sempre en el sistema complexos, com qualsevol economia moderna, les crisis són imprevisibles en temps i intensitat com s'ha encarregat de recorda-nos darrerament el matemàtic, inversor i filòsof d'origen libanès **Nassim Taleb**. La resta ja és història.

És important destacar aquest missatge perquè avui també estem immersos en una perillosa dinàmica d'elevadíssim endeutament – estem a nivells rècord, mai assolits en temps de pau – combinat amb una política monetària tremendament expansiva. Tot plegat, mentre l'atur segueix a nivells insostenibles, amb uns salaris i creixement de la productivitat estancats o amb un creixement molt lleu. Això fa que avui siguem més vulnerables a possibles pujades dels aliments que el que ho hem sigut en el passat.

Això fa que, com la França pre-revolucionària (salvant totes les distàncies), estiguem en una posició fràgil i molt exposats a turbulències del tipus polític i social. Només cal veure els resultats electorals a Àustria, les últimes enquestes entre Trump i Hillary Clinton (on el primer ha retallat posicions i avui la seva victòria és un escenari plausible), o la pujada d'opcions polítiques populistes i totalitàries com Podemos o la CUP a casa nostra. Siguem conscients d'això i prenguem bona nota de les lliçons que ens regala la història.